

Ұ. МАХАНБЕТОВА¹, Д. ДЖУНУСОВА¹, Э. ТУРКЕЕВА^{1*}

¹Халықаралық туризм және меймандостық университеті
(Қазақстан, Түркістан), E-mail: e.turkeyeva@iuth.edu.kz

ҚАЗАҚСТАН АЙМАҚТАРЫНДА ТУРИЗМДІ ДАМУДЫҢ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕТІГІ

Андатпа. Аймақтың инновациялық дамуы мен аймақтағы туризмнің даму деңгейі арасындағы байланысты зерттеу қазіргі таңда өзекті. Аймақтарды дамыту және инновациялық шешімдер туризмді дамытуға ықпал етеді, ал туризм өз кезегінде инновацияларды дамытуға және инвесторларды тартуға ықпал етеді, сондықтан аймақтық туризмді және аймақтарды инновациялық дамытудың екіжақты аралас процесі туралы айтуға болады. Бұл мақаланың мақсаты аймақтың инновациялық дамуын аймақта туризмді тиімді дамыту шарты ретінде қарастыру болып табылады. Зерттеу нысаны Қазақстан аймақтарының туристік секторы; аймақтың инновациялық даму деңгейі және аймақтағы аймақтық туризмнің даму деңгейі. Мақалада тұжырымдамалық талдау жасау; аймақтардың екі ұстанымына қысқаша сипаттама беру (аймақтың инновациялар және аймақтық туризмді дамыту тұрғысынан); Қазақстан аймақтарын әртүрлі рейтингтер бойынша бағалау көрсеткіштерін талдау.

Кілт сөздер: аймақтардың инновациялық дамуы, ұлттық туристік рейтинг, туризмнің дамуы, туризмнің аймақтық дамуы, аймақтық туризм.

Кіріспе

Туризмді дамыту, сондай-ақ ұзақ мерзімді перспективада бәсекеге қабілеттіліктің жоғары деңгейін қамтамасыз ету инновацияларды әзірлеумен, жетілдірумен тығыз байланысты.

Туризм-бұл әлем бойынша маңызды сала ғана емес, сонымен қатар әлемдік экономиканың қарқынды дамып келе жатқан саласы, оның өсу қарқыны экономиканың басқа секторларының өсу қарқынынан 2 есе көп. Негізгі көрсеткіштер бойынша, инвестициялық салымдардың тиімділігі бойынша, туризмнің мұнай өндіру саласымен салыстыруға болады[1].

Бүгінгі таңда туристік сектор әлемдік жалпы ұлттық өнімнің 10,2 %, тауарлар мен қызметтердің әлемдік экспортының 7 %, қызметтердің әлемдік экспортының 30 % және әрбір 10-шы жұмыс орны [2], бұл елдің туристік индустриясын барлық деңгейде дамытудың маңыздылығын түсіндіреді. Қазіргі туризм қарқынды дамып келеді. Әлемдегі туризмнің

***Бізге дұрыс сілтеме жасаңыз:** Маханбетова Ұ., Джунусова Д., Туркеева Э. Қазақстан аймақтарында туризмді дамытудың инновациялық тетігі // Bulletin of the International university of Tourism and Hospitality. –2023. – No2(2). –Б. 80–88. <https://www.doi.org/10.62867/3007-0848.2023-2.07>

***Cite us correctly:** Makhanbetova U., Dzhunusova D., Turkeeva E. Qazaqstan ajmaqtarynda turizmdi damytudyn' innovaciyalıq tetigi [Innovative mechanism for the development of tourism in the regions of Kazakhstan] // Bulletin of the International university of Tourism and Hospitality. – 2023. – No2(2). –B. 80–88. <https://www.doi.org/10.62867/3007-0848.2023-2.07>

тұрақты дамуы және оның болашағы оны "болашақ индустриясы" деп атауға негіз береді.

Қазіргі уақытта аймақта туристік секторды тиімді дамыту тек инновациялық даму жолында ғана мүмкін болатыны анық, бұл инвестициялық менеджмент пен инновациялық тетікті енгізуде көрініс табады. Бұл жағдайда инновациялар мен инвестициялардың екі жақты процесі орын алады:

- инвестициялар тек инновациялық тәсілдер мен шешімдерді енгізу үшін тартуға болады,

- инновациялық тәсілдер мен шешімдерді инвестицияларды тартпай жүзеге асыру мүмкін емес.

Қазақстанда туризмді дамыту мәселелері ғылыми тұрғыдан өте маңызды болып табылады, сонымен қатар, аймақтық туризмді дамытуға байланысты мәселелердің ғылыми жариялымдары; ішкі туристік нарықты және жекелеген аймақтарды дамытудың негізгі үрдістерін қалыптастыру; аймақтардың жеке мақсаттары үшін туристік әлеуетке ұмтылу; аймақтың инновациялық дамуы мен аймақтық туризмнің даму деңгейі арасындағы өзара байланыс мәселелерін ғылыми қамтудың жеткіліксіз деңгейін байқауға болады, бұл тақырыпты неғұрлым өзекті етеді.

Негізгі бөлім

Қазіргі уақытта "аймақтың инновациялық дамуы" атты категориямен жұмыс істейтін көптеген авторлар оған ғылыми еңбектерде анықтама бермейді, ал осы анықтаманы түсіндіретін жұмыстарда тұжырымдамалық ақпарат өте үстірт қалыптасады.

Соныменен, А. А. Угрюмова, Е. В. Ерохина, М. В. Савельеваның пікірінше, аймақтың инновациялық дамуы-бұл аймақтық инновациялық жүйені қалыптастыруға негізделген әлеуметтік-экономикалық процесс. Ол интеллектуалды еңбекке және қосылған құны жоғары өнімді пайдалануға негізделген жоғары технологиялық өндірістерді ұйымдастыру арқылы аймақтың инновациялық әлеуетін ұлғайтуға және іске асыруға қабілетті болуы керек [3].

С. Оразалы аймақтың инновациялық дамуын инновациялық жүйені, тұрақты инновациялық процестерді қамтамасыз ету арқылы аймақтың әлеуметтік-экономикалық дамуын қамтамасыз ететін жаңа білім өндірумен, оларды пайдаланумен айналысатын институттар мен ұйымдар кешенін қалыптастыруға бағытталған әлеуметтік-экономикалық процесс ретінде айқындайды және ашады [4]. Авторлық анықтамалардың осындай минималды талдауы да осы тұжырымдаманың мәніне әртүрлі көзқарастардың болуын көрсетеді, ғылыми зерттеулер жүргізуді, сондай-ақ аймақтың инновациялық даму деңгейін арттыру бойынша тиімді ұсыныстар әзірлеуді қиындатады.

Аймақтағы инновациялық жағдай нақты мақсат қоюды және жан-жақты техникалық-экономикалық негіздемені талап етеді. Аймақтағы инновациялық белсенділік инновацияларды құрумен, тартумен және дамытумен байланысты. Сонымен бірге, ғылыми-зерттеу және тәжірибелік-конструкторлық қызмет пен технологиялық жұмыстар шаруашылық айналымға жаңа өнімді, технологиялық процесті және дайын өнімді енгізуге бағытталған. Нарықта бәсекеге қабілетті жаңа өнім мен қызметтің пайда болуы инновациялық белсенділіктің ажырамас белгісі болып табылады.

Соныменен, аймақтың инновациялық дамуы-бұл ең алдымен аймақтық дамуды басқарудың жаңа технологияларын, аймақтық жоспарлаудың жаңа әдістерін және жергілікті ортаны басқарудағы инновациялық технологияларды қамтитын инновациялық технологиялар мен әдістерді қолдануға негізделген аймақтық даму процесі.

Аймақтың инновациялық даму көрсеткіштерінің жүйесі, оның ерекшеліктерін, күшті

және әлсіз жақтарын анықтау, оның маңыздылығын бағалау аймақтық басқару саласындағы мемлекеттік саясат үшін өзекті болып табылады.

Аймақтардың инновациялық даму деңгейін бағалау үшін "жоғары экономика мектебі" Ұлттық зерттеу университетінің (ЭЖМ ҒЗИ) статистика және білім экономикасы ғылыми-зерттеу институты (ИСИЭЗ) осы көрсеткішті бағалаудың өзіндік авторлық әдістемесін әзірледі. Осының негізінде Ресей аймақтарының инновациялық даму рейтингі жасалынды және 10 жылдан астам уақыт бойы жарияланып келеді [5]. Көрсетілген рейтинг 53 сандық және сапалық көрсеткіштерден тұратын 5 топқа біріктіріліп, бастапқы жүйеге бастапқы жүйе бойынша есептеледі:

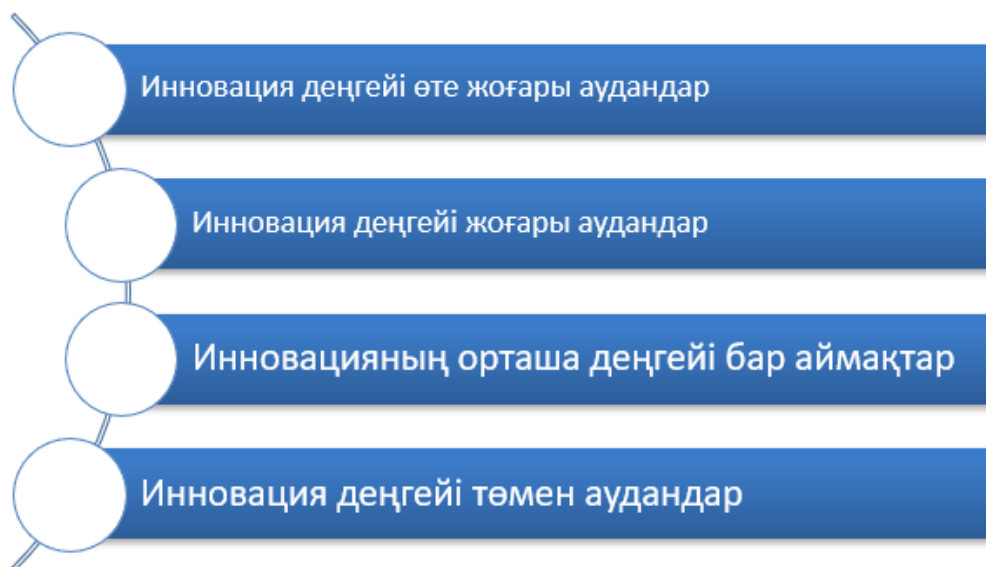
1. Инновация сапасы саласындағы саясат;
2. Инновациялық қызмет;
3. Экспорттық қызмет
4. Инновациялық қызметтің әлеуметтік-экономикалық шарттары
5. Ғылыми-техникалық әлеует

Соған байланысты аймақтардың инновациялық даму деңгейін бағалау үшін 4 топқа (Сурет 1.) бөлуге болады.

Қазіргі уақытта Қазақстанда өңірлік деңгейдегі инновациялық процестер туралы сенімді деректердің жетіспеушілігі байқалады. Бұл мәселенің айқын шешімдерінің ішінде біз статистикалық бақылауларды егжей-тегжейлі қарастырамыз: деректерді аймақтық және болашақ деңгейлерде есептеу және көрсету. Балама-мамандандырылған социологиялық зерттеу.

Аймақтық деңгейдегі инновациялық процестердің белгілі бір көріністерін сипаттайтын деректер бар елдерде ең сенімді көрсеткіштерді таңдау және олардың ішінен теңдестірілген, дәйекті және тұрақты жүйелерді қалыптастыру міндеті бірінші орынға шығады.

Соңғы жылдардағы маңызды тенденциялардың бірі-инновациялық процестерді ынталандырудағы аймақтардың ерекше рөлін түсіну. Әр аймақта бәсекелестік артықшылықтарды дамытуға бағытталған өнімдерді, процестерді, өндірісті немесе маркетингті ұйымдастырудағы оң өзгерістерге байланысты белсенділіктің белгілі бір түрлері орын алуда.

Сурет - 1 — Аймақтардың инновациялық даму деңгейін бағалау

Ұлттық статистика бюросының зерттеуіне сәйкес, 2022 жылы 28,2 мың компанияның

тек 3 мыңы ғана инновациялық технологияларды қолданатыны анықталды. Осылайша, Қазақстанның инновациялар саласындағы белсенділік деңгейі 10,5% - кұрады. Олардың ішінде ел бойынша елордада еліміздің жоғары көрсеткіштері байқалады. Бас қаладағы инновациялық белсенділік деңгейі 13,5 пайызды құрайды. Одан кейін Қарағанды (13%) және Ақтөбе (12,5%) облыстары тұр. Инновациялық технологияларды енгізу бойынша ең нашар көрсеткіш - Павлодар облысында. Онда осы саладағы кәсіпорындардың белсенділігі небәрі 5,2 пайызды құрайды. Ал жалпы әлемдік рейтингте Швейцария, Швеция және Америка Құрама Штаттары көш бастап тұр. Осы көрсеткіштер бойынша ТМД елдері арасында Қазақстан Республикасы Ресей, Украина, Беларусь, Молдова және Армениядан кейін кейінгі орында. Біздің елімізден кейін рейтингінде Әзірбайжан, Өзбекстан, Қырғыз Республикасы және Тәжікстан келеді [6].

Қазіргі уақытта аймақтардың инновациялық даму деңгейімен ерекшеленетін 4 тобын ажыратуға болады.

- инновациялардың деңгейі өте жоғары аймақтар, оларға инновациялық әлеуеттің ең жоғары деңгейі бар аймақтар кіреді;

- әр түрлі инновациялар белсенді енгізіліп, қолданылатын салалардағы аймақ экономикасының бағытымен тығыз байланысты аймақтар;

- инновациялық индексінің төменгі шамасы бойынша анықталатын аймақтар.

- инновацияның өте жоғары дәрежесі бар аймақтар, оған инновациялық әлеуеттің өте жоғары деңгейі бар аймақтар жатады.

Аймақ экономикасының бағытымен тығыз байланысты әр түрлі инновациялар белсенді енгізілуде және қолданылуда. Мұндай салаларға өңдеу өнеркәсібі, фармацевтика өнеркәсібі, әртүрлі электронды және оптикалық жабдықтар өндірісі, құрылыс техникасына арналған жабдықтар, өндірістік жабдықтар мен көлік машиналары жатады.

Инновациялар индексінің төмен шамасымен айқындалатын топқа аймақтың инновациялық қуатының дәрежесі өңірдің ішінара қайта өңдеу және өндіру өнеркәсібіне экономикалық бағдарлануымен айқындалады. Сонымен қатар, осы топтың аймақтары ғылыми әлеуеттің жай күйін көрсететін көрсеткіштер бойынша зерттеулер мен әзірлемелермен айналысатын техникалық мамандардың жеткіліксіз саны бойынша инновациясы бар аймақтардан төмен болады.

Туризмнің аймақтық даму деңгейі бойынша "Қазақстан Республикасындағы туристік қызметі туралы" заңда "аймақтық туризмді дамыту" деген ұғымы кездеспейді, сондай-ақ "аймақтық туризм" терминінің мағынасы да көрсетілмеген [7].

Сонымен қатар, осы ұғымдар бойынша ғалымдардың еңбектері бар, бірақ тұрақты тұжырымдалған көптеген ғылыми еңбектерде нақты анықтамалар келтірілмеген. Е. А. Зализняк нақты анықтама береді: аймақтық туризм-бұл көптеген элементтерден тұратын өте күрделі, ұйымдастырылған жүйе (рекреациялық ресурстар, туристік инфрақұрылым, экологиялық және жеке қауіпсіздік және т. б.) белгілі бір аймақтың шекараларында туристік қажеттіліктерді қанағаттандыру функцияларын орындайтын және оны дамыту үшін қажетті жағдайлар болып табылатын [8].

Статистикалық мәліметтер бойынша, 2022 жылы Қазақстанға шет елдерден 173,8 млн шетелдік қонақтар келді, ал тауар айналымы 1192,7 млрд долларды құраған. Сонымен қатар, Түркістан қаласындағы "Әзірет Сұлтан" мемлекеттік тарихи-мәдени мұражай-қорығына 2023 жылдың 9 айында келген туристер саны 566 075 адамды құраған.

Қазақстанда бірінші жартыжылдықтың қорытындысы бойынша ішкі туристер саны 3

миллионнан астам қазақстандық саяхаттады - өткен жылдың сәйкес кезеңімен салыстырғанда 400 мыңға артық. Жыл соңына дейін ішкі туристер саны 9 миллион адамға жетеді деп есептеледі. Сондай - ақ, шетелдік туристер саны екі есе өсті: 6 айдың қорытындысы бойынша-500 мыңнан астам адам. Жыл қорытындысы бойынша бұл көрсеткіш 1,4 миллион туристке жетеді деп күтілуде.

Туристер санының өсуімен туризм саласындағы кәсіпкерлердің табысы да өсті. Бірінші жартыжылдықта саяхатшылар мен демалушыларды орналастыру үшін орындар 100 млрд теңгеге жуық табыс тапты, бұл өткен жылдың сәйкес кезеңімен салыстырғанда 30 млрд теңгеге артық. Бұл ретте ағымдағы жылдың 9 айында туристік секторға 404,8 млрд теңге инвестиция тартылды-44% - ға өсім. Өңірлер бойынша Солтүстік Қазақстан, Павлодар, Ақтөбе және Алматы облыстары көш бастап тұр [9].

Сонымен қатар, 2022 жылғы көрсеткіштердің қорытындысы бойынша ішкі туристер саны 8,6 млн адамға жетті, бұл 2021 жылмен салыстырғанда 1,7 млн-ға артық. Сонымен бірге, елде демалыс орындарының саны артты. Туристерді орналастыруға арналған 2022 жылы туристер үшін 284 жаңа орын тіркелді, олардың жалпы саны елде 4 мыңға жетті. Біржолғы сыйымдылық 10 мың бірлікке артып, 203 мыңнан астам кереуетті құрады.

Қазақстанға туристердің келу мақсаты: оның ішінде жеке істер бойынша келгендер - 17,45%, іссапарлар -54,42%. Сонымен қатар, бизнес -13,76%, жұмыспен қамту -4,47%, жұмыспен қамту-2,84%, белсенділік -1,57% [10]

Қазақстан аймақтарында туризмді дамытуға бағытталған мынадай жобаларды іске асыруды:

- Экономиканың басым секторларының тізіміне келесі туристік жобалар кіреді (рұқсат беру орындары-ЭҚЖЖ 5510, 5520, 5530). Мөлшерлемесі 6% қарыз алушыға несие берудің жеңілдік кезеңі 5 жылды құрайды. Бұл жағдайда несиенің максималды сомасы 7 миллиард теңгені құрайды.

- "Қарапайым заттар экономикасы" бағдарламасы шеңберінде (қолжетімді несие беру проблемасын шешу үшін ұзақ мерзімді теңгелік өтімділікті қамтамасыз етудің кейбір мәселелері туралы 2018 жылғы 11 желтоқсандағы жағдай бойынша) басым жобаларға несие беруге арналған өнімдер бойынша туризм (орналастыру объектілері – ESP 5510, 5520, 5530, санаторийлер-ESP 8610, жоспарланған) бар, оларды өтеуі ПТТ-да жоспарланған (Нұр-сұлтан және Алматы қалаларын қоспағанда) [11].

- қазіргі уақытта 439,3 млрд теңге құрайтын 83 инфрақұрылымдық жоба іске асырылуда [12].

Қолайлы инвестициялық ахуал жасау мақсатында, сондай-ақ туризм саласындағы кәсіпкерлік белсенділікті ынталандыру үшін 2022 жылдан бастап жаңа заңнамалық шараларды іске асыру басталады:

1) туристік қызмет объектілерін құру кезінде инвестициялық преференциялардың шекті деңгейін төмендету;

2) тау шаңғысы курорттары үшін жабдықтар мен техника сатып алғаны үшін өтемақы;

3) туристік объектілерді салуға, реконструкциялауға арналған шығыстарды өтеу;

4) жүргізуші орнын қоспағанда, туристік қызметті жүзеге асыратын кәсіпкерлік субъектілерге (туристік автобустарды) отыратын сыйымдылығы сегіз орыннан асатын автомобиль көлік құралдарын сатып алу бойынша өтемақы;

5) жол бойындағы сервис объектілерін салғаны үшін өтемақы;

6) санитариялық-гигиеналық пункттерді күтіп-ұстауды субсидиялау;

8) шетелдіктер үшін туристік алым төлеу (мөлшерін мәслихаттар айқындайды).

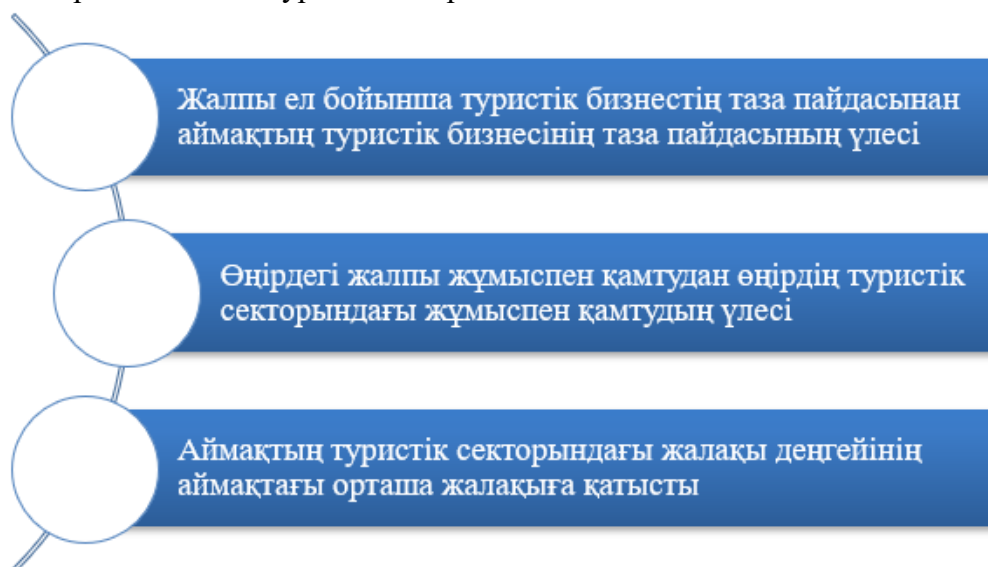
Аймақтың инновациялық даму деңгейі мен аймақтық туризмнің даму деңгейі арасындағы өзара байланысты негіздеу үшін біз өңірлердегі туризмнің даму дәрежесін әртүрлі бағалауға жүгінеміз, өйткені қазіргі уақытта мұндай көрсеткішті есептеудің бірыңғай әдістемесі жоқ.

Осы әдістемелеге сәйкес, Қазақстан аймақтарының туристік секторының даму деңгейін, олардың туристік тартымдылығы мен туристік әлеуетін, отандық және шетелдік туристер арасындағы танымалдығын 9 фактор арқылы бағалау. (Сурет 2.)

Сурет - 2 — Қазақстан Республикасының ұлттық туристік рейтингі

Сонымен қатар, Туристік әлеуетті дамыту индексі бойынша Қазақстан аймақтарының туристік әлеуетінің жағдайын анықтайтын, аймақтардың әлеуметтік-экономикалық дамуына тікелей әсер ететін және аймақтар арасында бәсекелестікті артыру бойынша Қазақстан аймақтарының рейтингі 3-ші суретте келтірілген.

Сурет – 3 — Туристік әлеуетті дамыту индексі бойынша Қазақстан аймақтарының рейтингі

Соныменен, аймақтың туризм саласының дамуы, Қазақстан аймақтарын рейтинг

көрсеткіштері негізінде индустриялды-инновациялық дамыту, елдің әлеуметтік-экономикалық дамуында үлкен үлесін көрсетуге бағыттау болып табылады.

Қорытынды

Осылайша, өңірлік туризмнің дамуын бағалай отырып, инновациялық қызметтің әлеуметтік-экономикалық жағдайлары критерийі бойынша өңірдің инновациялық дамуы мен өңірлік туризмнің дамуы арасында тікелей байланыс бар екенін көреміз. Біз қызықты ғана емес, сонымен қатар келуге ыңғайлы және өңірдің инновациялық дамуын талап ететін Қазақстан өңірлеріне туристерді тарта алатынымыз туралы айтып отырмыз, яғни. мемлекеттік ұлттық табиғи парктердің инфрақұрылымын дамыту, стандарттарға сәйкес жолдарды дайындау, ұлттық туристік порталды енгізу және салынған қаражаттың тиімділігін бағалау үшін туристік инфрақұрылымды дамыту деңгейі бойынша Өңірлерді Ұлттық рейтингтік бағалау, жаңа цифрлық технологияларды белсенді пайдалану міндеттерін шешу қажет. кешенді шешімге арналған технологиялар.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. 2019-2025 жылдарға арналған Қазақстан Республикасының туристік саланы дамытудың мемлекеттік бағдарламасы // www.gov.kz URL: <https://www.gov.kz/memleket/entities/tourism/documents/details/146894?lang=kk&ysclid=lyr0r0v e3v142441940>

2. В стране утверждаются дорожные карты по развитию топ-20 туристских территорий // primeminister.kz URL: <https://primeminister.kz/news/elimizde-top-20-turistik-aumaktardy-damytu-zhonindegi-zhol-kartalary-bekitiledi-26102> (дата обращения: 31 октября 2023 г.).

3. Угрюмова, А.А. Региональная экономика и управление: учебник и практикум для бакалавриата и магистратуры. - М: Юрайт, 2017. - 445 с.

4. Сабден Оразалы. Инновационная экономика. Монография -Алматы: ИД «Эксклюзив», 2008. -492 с.

5. Рейтинг инновационного развития регионов // region.hse.ru URL: <https://region.hse.ru/rankingid19> (дата обращения: 2022).

6. Қазақстан инновациялық даму бойынша әлемдік рейтингіде 79-орында тұр // kaz.inform.kz URL: <https://kaz.inform.kz/news/kazakstannin-uzdk-20-turistik-aymagin-damitu-kartasi-zhasaladi-7e4d54/?ysclid=lyr1jbw6c3346190331> (дата обращения: 05 Тамыз 2022).

7. Зализняк Е. А. Региональный туризм: основные признаки и условия развития //Вестник Волгоградского государственного университета. Серия 3: Экономика. Экология. – 2011. – Т. 3. – №. 2. – С. 70-76.

8. Қазақстанның үздік 20 туристік аймағын дамыту картасы жасалады // kaz.inform.kz URL: <https://kaz.inform.kz/news/kazakstannin-uzdk-20-turistik-aymagin-damitu-kartasi-zhasaladi-7e4d54/?ysclid=lyr1jbw6c3346190331> (дата обращения: 31 Қазан 2023).

9. Количество прибывших иностранных туристов в разрезе областей // tourstat.kz URL: <https://tourstat.kz/touch-bord> (дата обращения: 10 октября 2023).

REFERENCES

1. 2019-2025 jyldarğa arnalğan Qazaqstan Respublikasynyñ turistik salany damytudyñ memlekettik bağdarlamasy [State program for the development of the tourism industry of the Republic of Kazakhstan for 2019-2025] // www.gov.kz URL: <https://www.gov.kz/memleket/entities/tourism/documents/details/146894?lang=kk&ysclid=lyr0r0v>

e3v142441940

2. V strane utverjdaiutsä dorojnye karty po razvitiu top-20 turistskih territori [The country approves roadmaps for the development of the top 20 tourist territories] // primeminister.kz URL: <https://primeminister.kz/news/elimizde-top-20-turistik-aumaktardy-damytu-zhonindegi-zhol-kartalary-bekitiledi-26102> (data obraşenia: 31 oktäbrä 2023 g.).

3. Ugrümova, A.A. Regionálnaia ekonomika i upravlenie: uchebnik i praktikum dlä bakalavriata i magistratury. [Regional Economics and Management: textbook and workshop for Bachelor's and Master's degrees.] - M: İuraıt, 2017. - 445 s.

4. Sabden Orazaly. İnnovatsionnaia ekonomika. [Innovative economy.] Monografiya -Almaty: İD «Eksklüziv», 2008. -492 c.

5. Reitiñ innovatsionnogo razvitia regionov [Rating of innovative development of regions] // region.hse.ru URL: <https://region.hse.ru/rankingid19> (data obraşenia: 2022).

6. Qazaqstan innovatsialyq damu boiynşa älemdik reitiñide 79-orynda tūr [Kazakhstan ranks 79th in the world ranking for innovative development] // kaz.inform.kz URL: https://kaz.inform.kz/news/kazakstan-innovatsialyk-damu-boiynsha-alemdik-reytingide-79-orynda-tur_a3963397/?ysclid=lyr1b555ix122682681 (data obraşenia: 05 Tamyz 2022).

7. Zalznäk E. A. Regionälnyi turizm: osnovnye priznaki i uslovia razvitia [Regional tourism: the main signs and conditions of development] //Vestnik Volgogradskogo gosudarstvennogo universiteta. Seria 3: Ekonomika. Ekologia. – 2011. – T. 3. – №. 2. – S. 70-76.

8. Qazaqstannyñ üzdk 20 turistik aimağyn damytu kartasy jasalady [Map of development of top 20 tourist regions of Kazakhstan to be created] // kaz.inform.kz URL: <https://kaz.inform.kz/news/kazakstannin-uzdk-20-turistik-aymagin-damitu-kartasi-zhasaladi-7e4d54/?ysclid=lyr1j6w6c3346190331> (data obraşenia: 31 Qazan 2023).

9. Kolichestvo pribyvşih inostrannyh turistov v razreze oblastei [The number of foreign tourists arriving by region] // tourstat.kz URL: <https://tourstat.kz/touch-bord> (data obraşenia: 10 oktäbrä 2023).

Ұ. МАХАНБЕТОВА

э. ф. к, қаумдастырылған
профессор. м.а.

Халықаралық туризм және
меймандостық университеті
(Қазақстан, Түркістан)

E-mail:

ulmeken.makhandetova@iuth.edu.kz

Д. ДЖУНУСОВА

э. ф. к, қаумдастырылған
профессор. м.а.

Халықаралық туризм және
меймандостық университеті
(Қазақстан, Түркістан)

E-mail: Dilya877@mail.ru

Э. ТУРКЕЕВА

аға оқытушы

Халықаралық туризм және
меймандостық университеті
(Қазақстан, Түркістан)

E-mail: e.turkeyeva@iuth.edu.kz

26.12.23 ж. түзетулерімен түсті.

02.11.23 ж. баспаға түсті.

29.12.23 ж. басып шығаруға қабылданды.

U. MAKHANBETOVA¹, D. DZHUNUSOVA¹, E. TURKEYEVA^{1*}

¹International University of Tourism and hospitality

(Kazakhstan, Turkestan), E-mail: e.turkeyeva@iuth.edu.kz

**INNOVATIVE MECHANISM OF TOURISM DEVELOPMENT IN THE REGIONS
OF KAZAKHSTAN**

Abstract. The study of the relationship between the innovative development of the region and the level of tourism development in the region is relevant today. The development of regions and

innovative solutions contribute to the development of tourism, and tourism, in turn, contributes to the development of innovation and attracting investors, so we can talk about a two-way mixed process of innovative development of regional tourism and regions. The purpose of this article is to consider the innovative development of the region as a condition for the effective development of tourism in the region. The object of research is the tourism sector of the regions of Kazakhstan; the level of innovative development of the region and the level of development of regional tourism in the region. Carrying out a conceptual analysis in the article; to give a brief description of the two positions of the regions (from the point of view of regional innovations and the development of regional tourism); to analyze the indicators of the regions of Kazakhstan according to various ratings.

Keywords: *innovative development of regions, national tourist rating, tourism development, regional tourism development, regional tourism.*

У. МАХАНБЕТОВА¹, Д. ДЖУНУСОВА¹, Э. ТУРКЕЕВА^{1*}

¹Международный университет туризма и гостеприимства
(Казахстан, Туркестан), E-mail: e.turkeyeva@iuth.edu.kz

ИННОВАЦИОННЫЙ МЕХАНИЗМ РАЗВИТИЯ ТУРИЗМА В РЕГИОНАХ КАЗАХСТАНА

Аннотация. Изучение взаимосвязи между инновационным развитием региона и уровнем развития туризма в регионе актуально на сегодняшний день. Развитие регионов и инновационные решения способствуют развитию туризма, а туризм, в свою очередь, способствует развитию инноваций и привлечению инвесторов, поэтому мы можем говорить о двустороннем смешанном процессе инновационного развития регионального туризма и регионов. Целью данной статьи является рассмотрение инновационного развития региона как условия эффективного развития туризма в регионе. Объектом исследования является туристический сектор регионов Казахстана; уровень инновационного развития региона и уровень развития регионального туризма в регионе. Провести концептуальный анализ в статье; дать краткое описание двух позиций регионов (с точки зрения инноваций и развития регионального туризма региона); проанализировать показатели оценки регионов Казахстана различными рейтингами.

Ключевые слова: *инновационное развитие регионов, Национальный туристский рейтинг, развитие туризма, региональное развитие туризма, региональный туризм.*